

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Pavli Laymann è Societate I: Theologiae Moralis
Compendiv[m] absolutissimum et in quinq[ue] libros
partitum**

Laymann, Paul

Moguntiae

Tractatus VII. De festorum obseruatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40716

præcisè; Ratio, quia offerre munera ad altare est
quas Ecclesiastica communicatio.

Fæminæ ad altare sub Missæ sacrificio admitti 7
sed non intra cancellos ubi Clerici stant.

Oblationes non faciendæ, nec accipiendæ sunt 8
ex iis, quæ iniuste acquisita & restitutioni obnoxia
sunt iuxta D. Thom. allegatis illud Eccle. 34. *Immo-*
latus ex iniquo oblatio & maculata.

Quorundam criminoforum V. C. raptorum, v- 9
forariorum, meretricum oblationes recipere sacris
Canonibus prohibitum est.

TRACTATUS VII.

De Fæstorum obseruatione,

CAP. I.

De diei Dominica & aliorum fæstorum institutione.

Tertium Decalogi præceptum partim Morale
est atque ex lege naturali descendens, qua-
tenus absolute præcipitur, vt post habitis aliis
negotiis temporalibus Dei cultui arque adorationi
tempus aliquod tribuamus: Partim Cæremoniale,
quatenus certum tempus, videlicet integra dies
Sabbathi designatur, in quo ab aliis operibus absti-
nendum, tum in memoriam beneficii creationis,
tum in figura Christi toto Sabbatho in sepulchro
quieturi: Ecclesia tamen sublato Sabbatho pertinẽ-
re ad Iudaicam legem & umbratiles figuras quib. noua
lex non astringitur, eius loco dominicũ diẽ instituit in
honorẽ mudi creati & recreati per Christũ in terris
die

die solis quæ est prima hebdomadis natum, & postea ex inferis eodem die resurgente iuxta Act. 10. Vna Sabbathi, id est, prima die hebdomadis.

2 Pascha celebrari non potest ante diem vigesimum secundum Martii, nec post vigesimum quintum Aprilis: Nam alias conveniremus cum paschate ludæorum, & quod annis celebrari debet Pascha in prima die hebdomadis post decimam quartam lunam primi mensis: primus autem mensis non omnis ille censetur, in quo cadit æquinoctium vernum. Si enim æquinoctium sit post quartam decimam lunam mensis, ille lunaris non erit primus, sed vicimus anni: cum credibile non sit, Deum creasse mundum ante æquinoctium, ex quo sequitur Pascha non posse celebrari ante vigesimum secundum Martii, quæ si sit dies dominica, in eandemque incidat quarta decima luna, Ecclesia non instituit Pascha, sed transfertur in dominicam sequentem: Quod si luna decima quarta primi mensis cadat in diem decimum octavum Aprilis, quæ si dominica sit, postea in eo non celebrabitur, sed transferretur in sequentem dominicam cui dies vigesimus quintus Aprilis.

3 Episcopus specialia festa instituturus non tantum Cleri, sed etiam populi consensu, spectato iure communi requirere debet, ne populus grauetur multitudine festorum, & à laboribus necessariis impediat, quod omnes tangit approbari debet omnibus. Huic tamen iuri Laicorum in multis locis derogatum est. Alia festa Christi & Sanctorum per annum instituta sunt pontificia lege, & Episcopatus etiam statutis.

4 Episcopus festa specialia diæcesis iusta de causa abrogare potest.

Feſta diœceſis alia, quæ ex Epifcopi præcepto ſta-
tuuntur etiam iuxta Tridentin. exempti firmare
debent.

C A P. II.

De prohibitione operum ſeruilium de feſto.

Feſti obſeruatio eſt à medio noctis uſque ad alte-
rius noctis medium. | Suppoſito quod opera ſer-
uilia ſunt, quæ corporis commoditatibus in ſeruien-
tia ignobiliora ſunt per ſeruos exerceri ſolita V. C.
arare, fabricare, &c. His appoſita opera liberalia
dicuntur, quæ ad animum excolendum ſpectant,
ideoque libero homine digna cenſentur, ut ſcribe-
re, legere, loqui: Alia quaſi media, omnibus com-
munia, ut iter facere. Dico igitur ſola opera ſerui-
lia diebus feſtis prohibita eſſe, præterquam ſi iure
vel conſuetudine permiſſa ſint, qua ratione conceſ-
ſum eſt diebus feſtis coquere propter neceſſitatem.

Scribere tranſcribere e non ſunt opera ſeruilia, &
quia ſcribere pertinet ad artem liberalem gramma-
ticam; idemque probabiliter dicitur de pictura, ſi
ſine magno apparatu fiat, quia talis pictio perinde
ac ſcriptio conſiſtit in ducendis lineis ac figuris, &
ad animi recreationem etiam inſtituta eſt; Idem di-
cendum de Typographis characteres ordinantibus:
Impreſſio uero librorum eſt opus ſeruile.

Opus quod ſuapte natura liberale eſt non fit ſer-
uile, quia propter lucrum exercetur.: Nam lucrum
& merces non facit opus ut ſeruile, quandoquidem
opera ſeu obſequia quæ libero homine digna ſunt,
tamen mercede æſtimari poſſunt, ſicuti vniuerſa o-
pera ſeruilia non ideo talia eſſe deſinunt, quia ſine
mercede ſunt, quapropter lucrum & merces per acci-
dens

H h h

dens

dens se habet ad opus seruire & non seruire: alioquin cauidicos damnare oporteret, qui diebus festis in scribendis consiliis propter salarium occupantur, cui tamē repugnat communis fidelium persuasio & consuetudo, quicquid dicant Abb. & Aug.

5 Iter facere pedibus, equo, currū, nauī, non numerantur intra opera seruilia: vnde etiam licet necessaria secum vehi, non autem plaustra, equos parare, aut currus aut mulos onustos agere (cum sit seruire) inchoatum tamen licet continuare, si commode abrumpi non possint.

6 Venari, aucupari item bellare, etsi iure communi vt opera seruilia prohibita, tamen per consuetudinem videntur liberalia opera: Effecta hinc, militares exercitationes & lustrationes die festo instituuntur licite.

NB. Mercatus per consuetudinem permittuntur post diuina peracta.

7 Actus forenses iudicii, etiam spirituales beneficiarum & matrimonialium causarum, item Citationes Rei. Processus per causæ cognitionem examinatis & iuratis testibus: Terminus per sententiæ prolationem in diebus festis prohibetur ab Ecclesia, imò ipso iure irritus est exceptis causis necessitatis ac pietatis V. C. miserabilium personarum, pupillorum, carceratorum: Etiam latro de fuga suspectus potest capiri festo; Item in paruis oppidis possunt causæ ciuiles agirari, si aliis diebus rustici homines commodè vocari nequeant. Excommunicatio potest fieri & absolutio à censura propterea quod non necessario requirat processum iudiciale.

8 Extra iudiciales actus etiam arbitratoris, non arbitri, item iuramenti interpositio extra iudicium die

die festo fieri possunt. Contractus V. C. ciuili iuramento confirmatus.

C A P. III.

De præcepto audiendi Missam diebus festis.

Missæ diebus festis audiendæ præcepto fideles obligantur sub mortali postquam ad usum rationis peruenerunt.

Requiritur ad hoc præceptum implendum moralis atque piæ præsentia, nec opus, ut videatur sacrificans modo colligi possit, quid agatur à Sacerdote. Probabilis est sententia quod is satisfaciat, qui secundum externum corporis habitum Missæ decenter interfit, licet interna mente Deo aut rebus diuinis non intendat: Hinc aulici non statim mortalis damnandi si sub sacro nunc fabulentur, nec rursus attendant. Horæ etiam possunt orari (sub Missa) quia nihil prohibet duobus præceptis vno eodemque actu satisfieri. NB. Etiam accipiens confessiones hominum sub missa satisfacit.

NB. Præceptum Parochi, ut subditi Missam audiant in Parochia non obligat: Ratio, quia Episcopus non potest tollere ius commune & generale totius orbis consuetudinem.

Trident. tamen monendum ait populum, ut frequenter ad suas parochias, saltem diebus dominicis & maioribus festis adeant.

Missæ Græcorum etiam audiri potest, quandoquidem illi vitandi non sunt, & secundum ritum suo recte sacrificant.

Qui notabilem missæ partem de festo negligit, peccat mortaliter. Satisfacit, qui ab Euangelio ad finem

H h h 2 nem

nem manet, vel à principio vsque ad communicacionem sacerdotis audit. Amalarius non damnat mortalis, etiam adhuc ab Offertorio audientem: Duriuscu um tamen est hominem mortalis damnare, si adhuc ad Offertorium veniat.

- 4 Qui à duobus sacerdotibus dimidia missarum successiue audit peccat venialiter, vtpote non satis faciens secundum modum & perfectionem præcepti: Excipe nisi impeditus sit, quominus missam integram ab eodem audiat.

C A P. I V.

De grauitate huius præcepti quoad vtramque sui partem & causis excusantibus ab obligatione illius.

- 1 PRæceptum abstinendi ab operibus seruilibus in die festo obligat sub mortali ex genere suo, sed excusat necessitas & pietas: Ratio, quia ista obligatio est secundum virtutem Religionis ad Deicultum & venerationem instituta, ideoque ex genere suo grauis, ob materiæ leuitatem fit venialis V. C. Laborare per horam, cessante scandalo, eò quod hora vna comparatione viginti quatuor horarum exiguæ partis portionem habeat, idque maxime verum in laboribus non nimis fatigantibus V. C. neve per locum necessitas tollit omnem culpam V. C. in ancillis reficientes vestes suas.
- 2 Obligatio audiendæ missæ diebus festis itidem est sub mortali: non item concio per se loquendo: Qualis autem obligatio ex lege diuina fidelibus incumbat discendi ea, quæ ad salutem ipsis necessaria sunt dixi lib. 2. Tract. 1. c. 9. n. 3.

Quo

Quo ad abstinentiam ab operibus seruilibus cessare solet duplici ex capite videlicet necessitatis & pietatis. Necessitas alia est publica V. C. reficiendi fontes, pontes, piscandi certum genus, quod non nisi diebus oportunis capitur. Item si quæ paranda ad aduentum principis. Necessitas alia est priuata, ita excusantur pauperes, si tot festis abstineant se sustentare non possint; agricolæ tempore messis obpugnam, aurigæ, nautæ, vittrarii, quorum opera semel cepta sine damno interrumpi non possunt; Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ cum pro infirmis laborare debent; Sartores coacti perficere vestes surgentes post medium noctis, famuli, vxor si à patrefamilias coacti sine iactura sua imperium laborandi detrectare non possint, quod si tamen id frequenter fiat, debent famuli dominum suum deserere. Ad pietatem pertinet Religio in Deum, vt si altaria oranda, misericordia in proximum V. C. si vestes conficiendæ pro funere, spiritualis charitas erga se ipsam.

NB. Toleratur consuetudo sartorum post vesteras diei festi præparantium vestes: Debet tamen caueri scandalum, & non licet differre laborem in diem festum sine necessitate. In causa etiam excusante manifesta non est opus petere licentiam à superiore, secus in dubio. Parochus in defectu Episcopi potest dare licentiam.

Plures causæ sunt, quibus à præcepto missæ die festo audiendæ fideles excusantur. Primò, impotentia, spiritualis, excommunicationis interdictum. Secundò, impotentia corporalis, qualis est nauigantium mari, incarcerationum, lecto affixorum, habens priuilegium sacrificandi super portatili: non

Hhh 3 tamen

tamen obligatur, quia nemo priuilegio suo utitur aduersus communem legem. Tertio, impotentia moralis. V. C. si Missam audire non possi nisi cum magna iactura corporis, animi, fortunæ V. C. honesta mulier non bene vestita, mulier ex occulta fornicatione prægnans. Infirmi infirmis seruitutes, qui ob periculum pestis domi manere debent, matres & ancillæ assistentes infantibus, distanti longè à loco Missæ habita ratione personarum, viæ, temporis, loci, consuetudinis, pastores & custodes gregum, qui itineris comitem sibi valde vilem, vel occasionem nauigandi amissurus est, si ad Missam accedat, milites stationarii, vigiles, famuli impediti Dominis nisi cedat in contemptum religionis famulus frequenter impeditus debet relinquere dominum, si sine causa necessitatis frequenter ad laborandum adigatur. Quarto, Excusandi causa est rationalis consuetudo scientibus prælati introducta V. C. in vidua maritum lugente, in puella nobili, in puerpera, etiam postquam ex parte conuuluit.

4 Missæ parochi notorie excommunicati aut notorii concubinarij fideles interesse non tenentur in detestationem sceleris etsi licite possint iure nouo, post extrauagant. ad euitanda Concilij Constantiensis.

5 Qui Missæ die festo non interfunt ad alias precepti domi fundendas Ecclesiastico præcepto non obligantur: Nam finis præcepti non cadit sub præceptum nisi quatenus intrinsece continetur in obiecto, quod præcipitur. At vero cultus Dei est quidem finis Ecclesiastici huius præcepti, sed non præcipitur in alia materia, seu obiecto, nisi in hoc determinato, vt missa audiatur.

C A P. V.

De Sanctorum Canonizatione imaginum & reliquiarum sacrarum veneratione.

Canonizatio Sanctorum ad summum Pontificem proprie spectat. Post factam Inquisitionem in vitam innocentiam, miraculis communi fama & persuasione sanctitatis. Ratio, quia Canonizatio Sanctorum est una ex causis maioribus, quæ à sede apostolica sperare debent. Effet enim valde indecens & Religioni contrarium si pro sancto publice coleretur, qui sanctus non est.

Est autem canonizare, alioquin pie defunctum in Canonem seu cathalogum Beatorum referre, auctoritate declarare enim in Cœlis cum Christo regnantem publico cœtu venerandum & invocandum esse. Olim sancti quidam post felicem eorum exitum communi Episcoporum & populorum consensu celebrabantur (sine solenni canonizatione populari) approbante tamen Ecclesia Romana, quæ proinde fuit tacita quædam Canonizatio totius Ecclesiæ, quæ errare non potest.

In noua lege Deum siue sanctam Trinitatem atque Angelos forma corporea depingere licitum est (nec sine temeritate negare id potest propter universalem Ecclesiæ consuetudinem, licet non sit de fide) adeum modum, quo se Deus representavit & angeli nec non Cherubini ignei ad piam recordationem & cultum. Olim tamen Iudæis ad idololatram poni id fuit prohibitum.

Catholicâ fide certum est Christi Domini, B Virgini & aliorum sanctorum imagines rectè depingi,

H h h 4 tum

tum memoriae, tum venerationis causa, definitum in Concil. Nicaeae III. Oecumenico.

- 4 In Concil. Elibertino ideo prohibitum et as imagines depingere in parietibus templorum ne ingruente persecutione, & bellis in deuastatione templorum irreuerenter tractarentur, & ne dum Christiani imagines in tabulis pictas secum auferre non possent, Iudaeis & paganis ludibrio fiant.
- 5 In Concil. Francofordiensi tempore Caroli M. habito, nihil omnino contra VII. synodum de imaginibus adorandis decretum fuit, nam historici testantes de hoc suppositiui sunt, & erronei.
- 6 Eliphili vnus ex haereticis Calvinistis praefatione sua in libros Carolinos multos imposuit.
- 7 Libri, qui vulgo Canonici dicuntur, non Caroli M. sunt, sed ab Iconomachis haereticis & a Carolo ad Adrianum Pontificem missi per Engelbertum Abbatem Capellanum suum, illius censurae, vt alia omnia ad fidem pertinentia, committens, quos postea Adrianus damnauit, tanquam ab haereticis conscriptas.
- 8 Quamuis probabile sit, tamen non est certum in Concilio Francofordiensi aliquid pro imaginum cultu contra Iconomachorum errorem statutum fuisse, quia nulla fit mentio actus Conc. l. Francoford. de imaginum adoratione, neque vllus historicorum eo tempore viuens quicquam meminit de hac re Francofurti actum fuisse. Sequentes autem historici contraria scribunt, vt fieri potuerit primuerasse, aliis autem vnus verbis male intellectis adhaesisse.
- 9 Christi ac Sanctorum imagines ac reliquiae coluntur tantum respectiue eum ordine ad prototy-

pon seu ipsum exemplar, ita & totius affectus interne submissionis ad prototypon referatur. Ratio: quia nulli creaturæ irrationali secundum se cultus aliquis exhiberi debet; Nam cultus est signum subiectionis, creatura autem irrationalis est homini naturaliter subiecta, & incapax hominis.

Imagines Christi ac Sanctorum, concomitanter ¹⁰ tantum & per accidens quasi vestimentum personæ, cum prototypon colimus, ita, vt imagines ipsæ secundum se adorationem, & cultum non terminent. V. C. si Regem in speculo effulgentem videas & adores, vno motu & Regem adoras, & speciem ipsam quidem principaliter, imaginem per accidens, ita S. Crucem cultu respectiuo, quo simul exemplar & imaginem colimus, fateri debemus latriæ coli, quamuis per accidens & concomitanter: Imagines Sanctorum cultum dulciæ spectans.

Sacram Eucharistiam propriè ac per se latriâ ¹¹ colimus, cum Eucharistia præter species, quæ inanimata accidentia sunt, Christum ipsum verum Deum & hominem in se continent.

Sacræ reliquiæ tanto præstantiores censendæ ¹² sunt, quanto propinquius ad sanctum spectabant. V. C. caro, ossa præferuntur pulveri, vermes tamen e sanctorum corporibus enati non sunt adorabiles, propter mutatum factum.

Sanguis Christi si in aliqua ecclesia asseruatur, vel è ¹³ sacra hostia fluens apparet, non est adorandus cultu latriæ absolute: quia si est vera sanguis Christi fuit è corpore ipsius, non est hypostaticè vnitus, ideo respectiuè tantum, sicut aliæ reliquiæ Christi adorari debet propter vnionem aut contractum carnis hypostaticè vnitæ verbo. Sanguis ex hostia non est

Hhh 5 sanguis

sanguis Christi, sed censeretur factus per miraculo-
sam accidentium immutationem, & cum magna
hæc sit accidentium sacramentalium immutatio,
ita ut sub ea panis vel vini substantia naturaliter co-
sistere non possit, desint ibi esse corporis & langui-
nis Christi, totumque quod apparet non est ado-
randum cultu patriæ absoluto, sed solum respectivo,
sicut crux & imagines Christi.

- 14 Homines piè defuncti si canonizati non sint, coli
possunt cultu priuato non publico V.C. erigendo
altaria, festa faciendo in missa, litanis inuocando.
Ne clampades incensas habere in domo coram reli-
quiis sanctorum non canonizatorum.
- 15 Ad publicum reliquiarum sanctorum cultum o-
pus est, ut antecedit eorum publica approbatio E-
piscopi, aut publicæ persuasione conuincata ve-
tustas.
- 16 Ad priuatum cultum reliquiarum sufficit vnus
hominis fide digni testimonium: Ratio, quia in
cultu priuato minus periculum subest, etsi interdum
error materialis contingat, dummodo fide bona a-
gatur, in dubio tamen abstinendum est, à cultu re-
liquiarum, si tamen moraliter certum sit, esse reli-
quias, licet schedula amissa, coli possunt publicè &
priuatim,
- 17 Sanctorum corpora perpetuæ sepulturæ tradita
sine licentia Prælatorum erui & transferri non pos-
sunt: Esset enim furtum sacrilegum, cum sit abla-
tum rei sacræ. Vtrum verò paruitas materiæ excu-
sat à mortali, spectanda est non sola rei ablatæ quan-
titas, sed potius earum dignitas & æstimatio moralis.
- 18 Tum Laici, tum Clerici sacras reliquias decenter
inclusas deuotionis causa secum habere, ea circum-
ferre non prohibentur. Sacrae

Sacræ reliquiæ ad turpem quæstum exponi non debent, esse enim Simonia præterquam si apud infideles, aut hæreticos sint, tunc licet eos non vt rem sacram emere, sed earum quasi vexationem seu indignam tractationem redimere. Prohibetur etiam est, vt reliquiæ sanctorum in Ecclesiis populo extra capsam non ostendantur ad seruandam earum maiorem reuerentiam.

TRACTATUS VIII.

De obseruatione ieiunii,

CAP. I.

Quid sit Ecclesiasticum ieiunium.

Ieiunium aliud est naturæ (abstinentia ab omni cibo & potu) quale requiritur ad S. Eucharistiam: Aliud est ieiunium virtutis seu morale (parsimonia cibi & potus secundum regulam prudentiæ in illis mediocritatem sectantibus.) Aliud ieiunium liberum, aliud Ecclesiasticum, quod secundum formam ab Ecclesia præscriptam instituitur & definitur: *Abstinentia à carnibus, & prandii, ac post cœnam cuiuslibet cibi subtractio vsq; in diem sequentem.*

Ad Ecclesiasticum ieiunium tria requiruntur: 2. Ciborum delectus, id est, abstinentia à carnibus: Abstinentia ab altera refectione: Certum refectionis tempus.

Comestio ouorum, & lacticiniorum in sola Quadragesima, non item aliis ieiuniorum diebus prohibetur, spectato iure communi, sed per consuetudinem in quibusdam Germaniæ prouinciis introducta est comestio ouorum & lacticiniorum etiam in Quadragesima. Olim